

Sygn. akt I ACa 481/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 października 2014r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Hanna Rojewska
Sędziowie:	SSA Małgorzata Dzięciołowska SSA Alicja Myszkowska (spr.)
Protokolant:	st. sekr. sądowy Jacek Raciborski

po rozpoznaniu w dniu 25 września 2014r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **J. Ł.**

przeciwko **(...) im. Bł. E. B.**

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Kaliszu

z dnia 13 lutego 2014r. sygn. akt I C 1083/13

1. **oddala apelację;**

2. **przyznaje i nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Kaliszu na rzecz adwokata D. G. kwotę 498,15 (czterysta dziewięćdziesiąt osiem i 15/100) złotych brutto tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.**

Sygn. akt I ACa 481/14

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z 13 lutego 2014 r. Sąd Okręgowy w Kaliszu oddalił powództwo J. Ł. przeciwko (...) E. B.” o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli - w przedmiocie przyjęcia powoda na Warsztaty (...) Zajęciowej (...) prowadzone przez pozwane Stowarzyszenie oraz orzekł o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu i kosztach procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że powód ma orzeczoną znaczną niepełnosprawność i zalecenie uczestnictwa w terapii zajęciowej. Powód jest całkowicie niezdolny do pracy i do samodzielnej egzystencji i utrzymuje się z renty w kwocie 1.592,19 zł miesięcznie. U powoda rozpoznano padaczkę, wodogłowie i osobowość nieprawidłową mieszaną. Powód nie jest upośledzony umysłowo i nie ma choroby psychicznej. Jest zdolny do podejmowania świadomych decyzji, a więc do świadomego wywiedzenia niniejszego powództwa oraz wniosku o ustanowienie adwokata z urzędu. Powód uczestniczył w rehabilitacji prowadzonej przez pozwane Stowarzyszenia z przerwami od 1994 r. Pozwany już raz skreślił powoda i po odwołaniu do starosty powód ponownie był uczestnikiem Warsztatów (...) Zajęciowej (...) na skutek błędów formalnych decyzji o skreśleniu powoda z listy uczestników (...). Powód dobrze czuł się na zajęciach. Celem uczestnictwa powoda w zajęciach była możliwość kontaktu z ludźmi i zdobywanie umiejętności. Pozwany co 3 lata dokonywał kompleksowej oceny, czy uczestnicy są gotowi do podjęcia pracy, a jeżeli nie są gotowi, to zalecał im skorzystanie z rehabilitacji w innych placówkach. Pozwany po kontroli NIK został zobowiązany do rotacji uczestników, gdyż dysponuje listą niepełnosprawnych osób oczekujących na rehabilitację. Wówczas lista oczekujących wynosiła 11 osób, a aktualnie 18 osób, w tym 8 osób, które nie korzystały dotychczas z jakiegokolwiek rehabilitacji. W 2011 r. dokonano oceny kompleksowej, w której 8 osób (w tym powód) spośród 29 uczestników (...) otrzymało negatywną ocenę. Osobom tym postanowiono dać roczną szansę. Po roku postanowiono dokonać ponownej kompleksowej oceny powoda, którą przeprowadzono 23 października 2012 r. i stwierdzono brak postępów powoda w prowadzonej terapii społecznej i zawodowej oraz zwrócono uwagę na utrudnienia procesu rehabilitacji wynikające z nadmiernej opiekuńczości matki powoda. Stwierdzono zakończenie procesu rehabilitacji wobec braku jakichkolwiek rokowań co do podjęcia pracy na wolnym runku i na rynku pracy chronionej i umożliwiono korzystanie z dalszej terapii do czasu zwolnienia się miejsca w innej placówce. Pismem z 3 listopada 2012 r. pozwany poinformował powoda o negatywnej ocenie i zaproponował mu dalszą rehabilitację w Środowiskowym (...) Samopomocy w O.. Powód nie mógł skorzystać z rehabilitacji w tej placówce, gdyż nie jest upośledzony. Wobec tego pozwany poinformował powoda, że dalszą rehabilitację może prowadzić w (...) Dziennego Pobytu przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej (dalej: MOPS) w O., który prowadzi zajęcia z akcentem społecznym. Wraz z powodem skreślono 2 inne osoby, które korzystały z rehabilitacji w innych placówkach na terenie O.. Powód odmówił skorzystania z terapii w (...) Dziennego Pobytu i nie składał wniosku o ponowne przyjęcie. Powód czuje się pomiatany i dlatego odmówił terapii w innej placówce. Pozwany jest organizacją społeczną korzystającą ze wsparcia PFRON oraz samorządu na prowadzenie rehabilitacji osób niepełnosprawnych. Powód przez kilkanaście lat rehabilitacji nabył pewne umiejętności, ale za małe, żeby otrzymać pozytywną ocenę.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał, że powództwo o zobowiązanie pozwanego do przyjęcia powoda na (...) prowadzone przez pozwanego nie zasługuje na uwzględnienie.

Pozwany działający w formie stowarzyszenia zawarł ze starostą umowę o finansowaniu uczestnictwa uprawnionych w Warsztatach (...) Zajęciowej. Umowa ta stanowi rodzaj umowy na rzecz osoby trzeciej (art. 393 k.c.). Powód wykazał, że na podstawie art. 9-10 b ustawy z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz w § 2-8, § 14, 15, 16 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 25 marca 2004 r. w sprawie warsztatów terapii zajęciowej, pozwany, jako jednostka prowadząca (...) wykonuje zadania powierzone z zakresu administracji publicznej, otrzymując na ten cel środki publiczne i obowiązana jest stosować procedury określające sposób kwalifikowania i przyjmowania na zajęcia (...) osób, których stan zdrowia stwierdzony odpowiednim zaświadczeniem lekarskim uzasadnia udział w tych zajęciach.

Powód orzeczeniem o niepełnosprawności wykazał, że ma status osoby uprawnionej do terapii zajęciowej w rozumieniu art. 10 f powyższej ustawy, na rzecz której umowa powinna być zawarta, a zatem w ocenie Sądu I instancji przysługuje mu roszczenie o zobowiązanie jednostki prowadzącej (...) do podjęcia określonych działań, do których zobowiązują ją przepisy ustawy i rozporządzenia, w tym do złożenia oświadczenia woli o zakwalifikowaniu uprawnionego jako kandydata do uczestnictwa w warsztacie - § 2 rozporządzenia oraz do złożenia wniosku o zawarcie umowy, o którym mowa w § 3 rozporządzenia. W tym względzie Sąd Okręgowy powołał się na wyrok SN z 16 kwietnia 2009 r. (I CSK 397/08, Lex 51973).

Pozwany zgodnie z art. 10a ust. 5 ustawy i § 14 ust. 2 rozporządzenia dokonał poprzez radę programową dwukrotnie oceny okresowej oceny realizacji indywidualnego programu rehabilitacji powoda i jego indywidualnych efektów rehabilitacji, i zajął stanowisko co do potrzeby skierowania osoby niepełnosprawnej do ośrodka wsparcia, ze względu na brak postępów w rehabilitacji i złe rokowania. Pozwany wykazał, że powód kilkanaście lat korzystał z rehabilitacji prowadzonej przez niego w ramach (...), a zatem ocena była wnikliwa i jej wnioskiem było brak postępów powoda w prowadzonej terapii społecznej i zawodowej.

Według Sądu Okręgowego, pozwany po upływie ustawowo określonego terminu rehabilitacji dokonał zatem stosownej oceny jej efektów i wówczas mógł złożyć stosowny wniosek do starosty w celu skierowania powoda do ośrodka wsparcia w trybie ustawy o pomocy społecznej, a nie miał prawa samodzielnie podejmować decyzji o zaprzestaniu świadczenia wobec powoda terapii w (...). W związku z tym powód dysponuje roszczeniem o nakazanie pozwanemu złożenia oświadczenia woli o przyjęciu go na zajęcia rehabilitacyjne w formie (...).

Niemniej jednak Sąd I instancji ocenił roszczenie powoda jako stanowiące nadużycie prawa podmiotowego (art. 5 k.c.), gdyż powód już przez kilkanaście lat korzystał z rehabilitacji w formie (...) prowadzonej przez pozwanego. Ponadto NIK po przeprowadzonej kontroli zalecił pozwanemu rotację uczestników rehabilitacji, aby każdy uprawniony niepełnosprawny mógł skorzystać z okresowej rehabilitacji w formie (...). Istotna jest również okoliczność, że w chwili wykreślenia powoda podjętego na podstawie formalnie poprawnie wydanej negatywnej opinii w kolejce na zajęcia u pozwanego oczekiwały inne osoby, a część z nich jeszcze nie korzystała z zajęć w ramach (...). Nie bez znaczenia jest również okoliczność, że pozwany zapewnił powodowi możliwość kontynuacji rehabilitacji w innej placówce. Co prawda Dom Dziennego Pobytu przy MOPS w O. prowadzi rehabilitację pod innym kątem, bardziej społecznym niż zawodowym, to jednak jest to zgodne z zaleceniami opinii dotyczącej powoda. Ponadto celem powoda co do uczestnictwa w rehabilitacji nie było uzyskanie umiejętności do podjęcia pracy, ale możliwość kontaktu z ludźmi i zdobycie nowych umiejętności, co jak najbardziej jest to możliwe do osiągnięcia w nowej placówce, gdyż uczy innych umiejętności niż pozwany. Trzeba zauważyć, że subiektywne poczucie krzywdy powoda nie stanowi podstawy do stosowania wobec niego nieefektywnej rehabilitacji w obliczu kolejki oczekujących na takie zajęcia osób niepełnosprawnych w sytuacji, gdy powód ma możliwość kontynuowania rehabilitacji w innym zakresie.

W związku z tym Sąd Okręgowy oddalił powództwo na zasadzie art. 5 k.c.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód, zaskarżając go w części oddalającej powództwo i zarzucając obrazę prawa materialnego, tj. art. 5 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie skutkujące nieprawidłowym przyjęciem, że roszczenie powoda stanowi nadużycie prawa podmiotowego.

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę wyroku poprzez uwzględnienie powództwa, ewentualnie – uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, nadto o zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu I instancji. Nie zaakceptował natomiast tego, że podstawą oddalenia powództwa jest nadużycie prawa przez stronę powodową (art. 5 k.c.). Podstawą oddalenia powództwa winien być art. 10a ust. 5 ustawy z 27 sierpnia 2007 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm. – dalej: „ustawa”) w związku z § 14 i 21 rozporządzenia Ministra Gospodarki i Polityki Społecznej z 25 marca 2004 r. w sprawie warsztatów terapii zajęciowej (Dz. U. Nr 63, poz. 587 – dalej: „rozporządzenie”).

Zgodnie z art. 10a ust. 5 ustawy, rada programowa dokonuje okresowej oraz, nie rzadziej niż co 3 lata, kompleksowej oceny realizacji indywidualnego programu rehabilitacji uczestnika warsztatu i zajmuje stanowisko w kwestii osiągniętych przez niego postępów w rehabilitacji, uzasadniających:

1)podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej lub na przystosowanym stanowisku pracy;

2)potrzebę skierowania osoby niepełnosprawnej do ośrodka wsparcia, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, ze względu na brak postępów w rehabilitacji i złe rokowania co do możliwości osiągnięcia postępów uzasadniających podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej lub na rynku pracy po odbyciu dalszej rehabilitacji w warsztacie;

3)przedłużenie uczestnictwa w terapii ze względu na:

a)pozytywne rokowania co do przyszłych postępów w rehabilitacji, umożliwiających podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej lub na rynku pracy,

b)okresowy brak możliwości podjęcia zatrudnienia,

c)okresowy brak możliwości skierowania osoby niepełnosprawnej do ośrodka wsparcia, o którym mowa w pkt 2.

Jak stanowi zaś § 14 ust. 1 rozporządzenia, rada programowa warsztatu:

1)opracowuje corocznie indywidualne programy rehabilitacji dla każdego uczestnika warsztatu;

2)wskazuje osoby odpowiedzialne za realizację tych programów.

W ustępie 2 przewidziano, że co najmniej raz w roku rada programowa dokonuje okresowej oceny realizacji indywidualnego programu rehabilitacji; nie rzadziej niż raz na pół roku rada programowa ocenia indywidualne efekty rehabilitacji przy udziale uczestnika warsztatu.

Stosownie zaś do ustępu 3, kompleksowa ocena realizacji indywidualnego programu rehabilitacji jest dokonywana na podstawie oceny:

1)stopnia zdolności do samodzielnego wykonywania czynności życia codziennego;

2)umiejętności interpersonalnych, w tym komunikowania się oraz współpracy w grupie;

3)stopnia opanowania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia, z uwzględnieniem sprawności psychofizycznej, stopnia dojrzałości społecznej i zawodowej oraz sfery emocjonalno-motywacyjnej.

W § 21 ust. 1 przewidziano, że jednostka prowadząca warsztat składa powiatowi roczne sprawozdanie z działalności rehabilitacyjnej i wykorzystania środków finansowych warsztatu, zwane dalej „sprawozdaniem”, w terminie do dnia 1 marca następnego roku.

Według ustępu 2, sprawozdanie zawiera w szczególności:

1)rozliczenie roczne oraz informację o wykorzystaniu przez warsztat środków finansowych, z uwzględnieniem kwot uzyskanych ze sprzedaży produktów i usług, o których mowa w § 10 ust. 2 i 3;

2)informacje o:

a)liczbie uczestników warsztatu oraz stopniu i rodzaju ich niepełnosprawności,

b)ogólnej frekwencji uczestników w zajęciach warsztatu w poszczególnych miesiącach roku sprawozdawczego,

- c) formach i metodach realizowanej przez warsztat działalności rehabilitacyjnej,
- d) liczbie uczestników, którzy opuścili warsztat, wraz z podaniem przyczyn ich odejścia,
- e) liczbie uczestników, którzy poczynili postępy w zakresie:

- zaradności osobistej i samodzielności,
- rehabilitacji społecznej,
- rehabilitacji zawodowej

wraz z opisem tych postępów;

3) informację o decyzjach podjętych przez radę programową w stosunku do uczestników warsztatu, wobec których rada programowa dokonała oceny realizacji indywidualnego programu rehabilitacji.

Jak wynika z ustępu 3, sprawozdanie stanowi podstawę do dokonywania przez powiat corocznej oceny działalności warsztatu.

Z analizy powołanych przepisów wynika, że w ust. 2 pkt 3 § 21 rozporządzenia mowa jest o decyzjach podjętych przez radę programową, co oznacza, że rada ma uprawnienie ustawowe do decydowania w odpowiednim trybie o kontynuowaniu rehabilitacji w dotychczasowym kształcie lub o jej zakończeniu i skierowaniu osoby do ośrodka wsparcia (art. 10 a ust. 5 pkt 2 ustawy), co miało miejsce w niniejszej sprawie.

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska Sądu Okręgowego, że jednostka prowadząca (...) nie jest uprawniona do podejmowania decyzji o zaprzestaniu terapii. Konsekwencją tego poglądu byłoby zaakceptowanie, że brak jest trybu ustawowego dającego możliwość podjęcia decyzji o zaprzestaniu rehabilitacji zawodowej uczestnika terapii.

Przyjęcie takiego stanowiska wydaje się sprzeczne z wolą ustawodawcy i celem ustawy o rehabilitacji zawodowej, który w art. 10a ust. 1 został wyraźnie określony jako „stwarzanie osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwości rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.”

Chodzi zatem o prowadzenie takiej rehabilitacji, która umożliwi osobom objętym tą formą rehabilitacji podjęcie zatrudnienia. Stąd mając na względzie ten cel ustawodawcy, przewidział on możliwość dokonywania oceny postępów rehabilitacji uczestników i w konsekwencji możliwość podjęcia przez (...) decyzji o kontynuowaniu terapii lub jej zaprzestaniu i skierowaniu osoby niepełnosprawnej do ośrodka wsparcia (a więc skierowania na inną społeczną, a nie zawodową, formę rehabilitacji). Od tej decyzji uczestnik może odwołać się do starosty, który sprawuje nadzór nad jednostką.

Wydaje się, że błędne stanowisko Sądu Okręgowego w tym przedmiocie wynika z akceptacji poglądu zaprezentowanego przez SN w orzeczeniu z 16 kwietnia 2009 r., I CSK 397/08 (lex 511973). Sąd Okręgowy odwołując się do treści tego orzeczenia nie dostrzegł jednak, że wydane zostało ono w odmiennym stanie faktycznym, gdzie przyznano środki na rehabilitację konkretnej osoby na rok, a rada programowa (w nieodpowiednim składzie) zaprzestała rehabilitacji, przeznacząc przyznane środki na inne cele. W tym stanie faktycznym uprawnione było stanowisko SN, że (...) nie była uprawniona do podejmowania decyzji o zaprzestaniu świadczenia terapii, na rzecz określonej osoby.

Przyjęcie takiego stanowiska co do zasady nie daje się jednak wywieść z obowiązujących w tym zakresie przepisów prawa, o czym mowa była wyżej.

Powód był uczestnikiem (...) od dnia 26 maja 1999 r. Obecnie ma 42 lata i brak jest pozytywnych rokowań co do podjęcia przez niego zatrudnienia, a zatem dalsza rehabilitacja zawodowa powoda jest bezcelowa. Na terapię oczekują natomiast inne osoby niepełnosprawne, którym terapia może umożliwić podjęcie zatrudnienia.

Wbrew zapatrywaniu strony skarżącej celem warsztatu nie jest umożliwienie kontaktów społecznych, lecz rehabilitacja zawodowa. Jest to dalekosiężny cel rehabilitacji, kontakty społeczne są zaś jedynie jednym z wielu środków, jakie do tego celu prowadzą. Rehabilitacja ta nie może zatem mieć charakteru „dożywotniego” bez możliwości jej zakończenia.

Z zaprezentowanych wyżej przepisów wynika, że istnieją inne formy rehabilitacji, które – co podniosła strona pozwana na rozprawie apelacyjnej – Stowarzyszenie zapewniło powodowi. Powód miał zatem możliwość skorzystania z tych innych form.

Z powyższych względów nie było potrzeb sięgania do konstrukcji klauzuli generalnej, bowiem istniała norma prawa materialnego sprzeciwiająca się uwzględnieniu powództwa.

Mając to na uwadze Sąd Apelacyjny, na zasadzie art. 385 k.p.c. oddalił apelację, zaś o kosztach zastępstwa prawnego powoda rozstrzygnął w oparciu o § 11 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 5 i 2 ust. 3 oraz w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie ... (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).